

ÄMNESBUNDEN LÄROPLAN MUSIKENS GESTALTNINGSSÄMNER, RYTMMUSIK

Borgå stads bildningsnämnd 12.3.2019

Uppdaterad 1.8.2025

Grundstudier i musikens gestaltungsämnen

Allmänna målsättningar för alla nivåer

Målsättningen är att ge eleverna kunskaper och färdigheter som hjälper dem att gå framåt i sina instrumentstudier. Syftet med de inlärdade kunskaperna och färdigheterna är också att hjälpa eleverna att fortsätta med musik som hobby självständigt efter studierna på musikinstitutet. Vi använder tekniska hjälpmedel, enligt möjligheterna, t.ex. datorer och tabletter med övningsprogram

Till kunskapsområdena hör bl.a.:

- Att lära sig noternas uppförandebeteckningar
- Att känna till grunderna i musikens uppbyggnad, t.ex. tonarter, intervall, ackord, musikens form

Till färdighetsområdena hör bl.a.:

- Att lära sig uppföra och uttrycka musik
- Att lära sig att lära och öva
- Att lyssna och gestalta musik
- Att komponera och improvisera

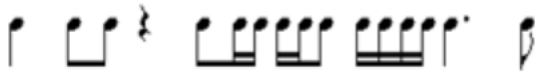
Musikens gestaltungsämnen grundstudier 1

Målsättningar

- eleven lär sig att spela och sjunga från noter
- lär sig skriva noter både genom att lyssna och producera egen musik
- lär sig att lyssna och att behärska bl.a. en jämn grundpuls och tonernas renhet
- lär känna uppförandebeteckningar i musiken och lär sig följa dem i musicerandet
- lär sig musikens grundbegrepp och att känna igen dem i de egna styckena
- lär sig harmonins grunder
- lär sig grunderna i flerstämmig sång
- kan namnge och skriva noter i g- och f-klav inom omfånget av oktaverna C-c3
- förstår betydelsen med taktartssiffrorna
- kan läsa och spela rytmerna i de egna spelstyckena och att dra taktstreck i en färdig rytm
- känner igen tonarterna i de egna spelstyckena
- kan transponeringsprinciper och kan transponera melodier i bekanta tonarter genom att skriva och spela
- kan känna igen och bilda intervall från prim till oktav
- bekantar sig med dur och molltreklanger
- kan känna igen och namnge fraser och enkla små former (AB, ABA)
- känner till de vanligaste musikorden och uppförandebeteckningarna i de egna spelstyckena

Innehåll

- klaver och notsystem
- noternas namn och oktavläge c-c3 i g- och f-klav samt noternas förtecken (höjnings-, sänkings- och återställningstecken)
- musiktermer och uppförandebeteckningar (se bilaga)
- tonarter upp till två höjnings- och sänkningstecken
- intervallens namn från prim till oktav
- dur- och molltreklanger både i noter och genom att lyssna
- grundrytmer och notvärden från helnot till sextondelsnot

- taktarter, åtminstone 2/4, 3/4 och 4/4
- att transponera en melodi
- att hitta på egna rytmer och melodier samt improvisera
- vi sjunger från noter, läser och skriver rytmer och melodier samt lyssnar på dur- och mollackord på lektionerna
- vi använder den teknologi som finns till förfogande på lektionerna, t.ex. datorer, tabletter m.m., som hjälpmedel i studierna och när vi gör egna kompositioner

NIVÅPRESTATION

Läraren bedömer elevens kunskapsnivå. I utvärderingen kan vi använda skriftliga prov och sångprov. Eleven utvärderar själv sitt lärande.

Musikens gestaltungsämnen grundstudier 2

Målsättningar

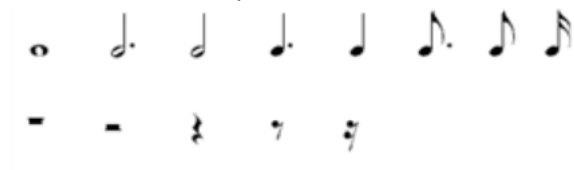
- utvecklar vidare sin förmåga att lyssna och urskilja
- utvecklar vidare sin förmåga att läsa noter
- lär sig att sjunga flerstämmigt

Innehåll

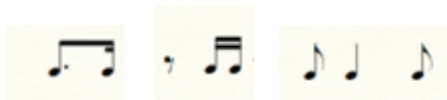
Innehållet i den föregående kursen och dessutom:

- oktavlägen C-c4
- mera terminologi och uppförandebeteckningar (se bilaga)
- tonarter med upp till fyra höjnings- och sänkningstecken
- naturliga, harmoniska och melodiska mollskalor
- olika sorters intervall (stora, små, rena, de rena intervallens förvandling till överstigande och förminskade intervall)
- musiktermer och uppförandebeteckningar (se bilaga)
- att lyssna på stora och små intervall

- dur-, moll-, överstigande och förminskade treklanger både i noter och genom att lyssna
- rytmer: taktarterna 2/4, 3/4, 4/4, 3/8 och 6/8
- notvärden och pauser:

- nya rytm-mönster:

- att hitta på egna rytmer och melodier samt improvisera
- vi sjunger från noter, läser och skriver rytmer och melodier också på lektionerna
- vi använder den teknologi som finns till förfogande på lektionerna, t.ex. datorer, tabletter m.m., som hjälpmedel i studierna och när vi gör egna kompositioner

NIVÅPRESTATION

Läraren bedömer elevens kunskapsnivå. I utvärderingen kan vi använda skriftliga prov, lyssningsprov och sångprov. Eleven utvärderar själv sitt lärande.

MUSIKENS TEKNOLOGI

Grundstudierna i musikens teknologi förverkligas mestadels i praktiken. Kursen fokuserar på det egna deltagandet och användning av dataprogram. På höstterminen arbetar vi i allmänhet med ett sekvensprogram och på vårterminen håller vi på med notskrivning.

Vi spelar in en stor del av arbetena, delvis med egna instrument, delvis med datorsound.

Målsättningar

Målsättningen är att utnyttja musikens teknologi

- i arrangemang och komposition
- i notskrivning
- i att spela in musik

Dessutom bekantar vi oss med musikens teknologi i historiskt perspektiv och musiktjänster och fenomen på internet.

Innehåll

- vi repeterar grunderna i datorns användning och pianoklaviaturen
- grunderna i sekvensprogrammets användning
- vi bekantar oss med studios utrustning och användning
- grunderna i notskrivning
- musikteknologins historia
- musik på internet
- musikens teknologi i praktiken, bl.a. besök av professionella
- innehållet i musikens gestaltsämnens grundstudier 2 i praktiken

NIVÅPRESTATION

Kurspalettens olika delar avläggs under kursen genom arbeten och stickprov. Läraren gör bedömningen. Eleven utvärderar själv sitt lärande.

Kursen bedöms enligt olika delområden

- Grunderna i notskrivningsprogrammet
- Grunderna i sekvensprogrammet

De övriga delområdena avläggs genom kursnärvaro.

Grundstudier i transkription 1

Målsättningar

- Eleven kan upptäcka, känna igen och notera musikaliska fenomen från inspelningar. Materialet som används här representerar till större delen s.k. afroamerikanska musikstilar.

Innehåll

- Beteckningar som hör till form (blues, AABA) och struktur, beteckningar på italienska och engelska
- Transkription av korta melodier
- Basens användning och baslinjer
- Melodins och baslinjens förhållande till varandra
- Treklanger och deras steg
- Trumnotation, olika komp
- Att göra enkla partiturer
- Att känna igen olika stilar: latin, rock, schlager och jazz
- Att känna igen instrument

NIVÅPRESTATION

Kursen avläggs genom att delta i övningsuppgifterna. Läraren bedömer elevens kunskapsnivå. Eleven utvärderar själv sitt lärande.

Musikens gestaltungsämnen grundstudier 3

Målsättningar

- eleven utvecklar vidare sina kunskaper och färdigheter i alla tidigare nämnda delområden inom musik
- utvecklar vidare sina färdigheter i att lyssna och känna igen samt notläsnings- och notskrivningsförmågan
- bekantar sig med grundbegreppen och terminologin i afroamerikansk musik
- bekantar sig med femklanger och fyrstämig stämföring (trång placering, korta kadensser, kvintkedja)
- lär sig harmonisera själv enkla melodier
- lär sig känna igen enkla ackordföljder d.v.s. kadenser genom att lyssna
- lär sig gestalta enkel harmonianalys
- lär sig gestalta den musikaliska formen i sina musikstycken

Innehåll

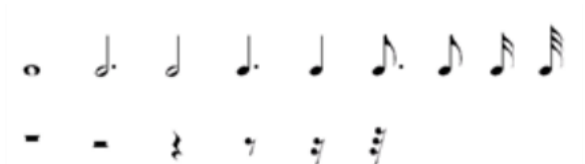
Innehållet i den föregående kursen och dessutom:

- alla oktavlägen och oktaveringsstecken
- dubbelhöjnings- och dubbelsänkningstecken
- alla tonarter: dur och moll (naturlig, harmonisk och melodisk moll, kombinerad moll)
- dur-, moll- och pentatoniska skalor samt bluesskalan
- genomgång av kyrkotonarterna (de modala skalorna)
- enharmonik
- prim – tredicim, olika slag och omvändningar (i solfège prim-decim)
- i ackordlyssningen även V7
- c-klaven i olika lägen
- harmoni: enkel ackordanalys (treklanger med omvändningar och fyrklanger i grundläge)
- ackorden på olika steg i dur och moll som fyrklanger, V steget dom.9/dom.b9 (inte i solfège)
- ackordbeteckning där annan ton än grundtonen ligger längst ner
- treklanger på alla steg med omvändningar (ackord + bas)
- fyrklanger utan omvändningar i grundläge
- huvud- och parallellfunktioner
- diatoniska kadenser med fyrklanger
- mellandominant
- bedräglig kadens
- diatonisk kvintcirkel med fyrklanger: dur och kombinerad moll i vanligaste form
- enkel stämföring med fyrklanger (inte i solfège)

- att lyssna på enkla kadenser, ackordurval I, VI, IV, II6, I64, V, V7, V8-7, V9 och V7b9
- tonernas namn i g- och f-klav inom oktavomfånget C2-c4

- rytm: taktarter och deras beteckningar – samt alla breve
- noters och pausers tidsvärden

- samt trioler och
- speciella notdelningar
- synkop mellan slagen och över taktstreck
- triolindelad frasering (inte i solfège), introduktion
- de viktigaste beteckningarna för artikulation, accenter och dynamik
- tempobeteckningar
- ordlista för rytmisk musik, även på engelska
- att hitta på egna rytmer och melodier samt improvisera
- vi sjunger från noter, läser och skriver rytmer och melodier på lektionerna

NIVÅPRESTATION

Läraren utvärderar elevens kunskaper tillsammans med en annan lärare. Det är möjligt att använda skriftliga prov och lyssningsprov som en del av utvärderingen. Kursen kan också avläggas genom att göra övningsuppgifter inom olika delområden. Kollegiet bestämmer mängden uppgifter. Kursens nivåprov innehåller också ett sångprov. Eleven utvärderar själv sitt lärande.

Grundstudier i transkription 2

Målsättningar

- eleven kan upptäcka, känna igen och notera musikaliska fenomen från inspelningar. Materialet som används här representerar till större delen s.k. afroamerikanska musikstilar.
- lär sig att göra en tydlig och lättläst notation

Innehåll

Innehållet i den föregående kursen och dessutom:

- Att från inspelningar känna igen rytmiska, melodiska och harmoniska fenomen från Grundnivå 3
- Transkription av trum- och basstämmor från bl.a. läroboken "Doktor Tonika"
- Lyssna och från noter uppmärksamma exempel på bebopsolon
- Fyrklanger och dess steg
- Färgningar av dominantackordet
- Att göra en komposit.
- Att känna igen de vanligaste instrumenten i rytmisk musik

NIVÅPRESTATION

Övningsuppgifter från bl.a. läroboken "Doktor Tonika". Eleven kan också välja valfria transkriptionsuppgifter tillsammans med läraren. Läraren bedömer elevens kunskapsnivå. Eleven utvärderar själv sitt lärande.

Grundstudier i musikens historia

Målsättningar

- eleven får grundkunskaper i den s.k. klassiska musikhistorians utveckling genom föreläsningar och musikexempel
- får grundkunskaper om den afroamerikanska musikens uppkomst genom föreläsningar och musikexempel med största fokus på blues och country

Innehåll

- klassisk: tiden före barocken, barocken, wienklassicismen, romantiken, 1900-talets början
- blues: work songs, spirituals, countryblues/cityblues, rhythm & blues, brittisk rhythm & blues, white american, nyare tillämpningar
- jazz (före 1920-talet): ragtime, New Orleans (second line), New York (Sousa m.m.)
- country: immigranternas musik, oldtime/hillbilly, country & western, honkytonk/Nashville/outlaw, bluegrass, rockabilly, "rockcountry", "countryrock", cajun/zydeco, nyare tillämpningar

NIVÅPRESTATION

Deltagande i undervisningen eller självstudier enligt lärarens instruktioner. Efter varje del hålls ett skriftligt prov och lyssningsprov med identifiering av centrala stildrag. Eleven utvärderar sitt eget lärande.

FÖRDJUPADE STUDIER I MUSIKENS GESTALNINGSÄMNEN

Fördjupade studier i musikteori och solfège

Vi fortsätter teoristudierna där vi stannade i grundstudier 3.

Målsättningar

- eleven lär sig sjunga och skriva också modala melodier
- bekantar sig med polyrytmik
- känner till alla tonala ackord
- lär sig lyssna på två- och trestämmiga melodier
- känner igen alla ackordsteg i kadenslyssning
- behärskar kyrkotonarterna d.v.s. modala skalor både som melodidiktat och prima vista
- studerar också improvisation. I improvisationsundervisningen kombineras teori med praktik t.ex. genom att tillföra skalor i ackord.
- utvecklar vidare sitt gehör
- utvecklar vidare sin notläsnings- och notskrivningsförmåga
- bekantar sig med fraserings
- bekantar sig med femklanger
- bekantar sig med fyrstämmig stämföring
- bekantar sig med att skriva sektionell harmoni

Vi använder den teknologi som finns till förfogande på lektionerna, t.ex. datorer, tabletter m.m., som hjälpmedel i studierna och när vi gör egna kompositioner och arrangemang.

Innehåll

- Intervall:
 - olika sorters intervall 1–13, harmoniska intervallens klang, omvändningar, övertonsserien
- Ackord
 - Treklanger; omvändningar, lägen, läggningar
 - Fyrklanger; primärkaraktärer, altereringar
 - Fenklanger och större ackord; sekundärkaraktärer
- Dur- och molltonala system
 - Ackord på olika steg, grundfunktioner och beteckningar
- Kadenser
 - Fullständig kadens (autentisk, plagal)
- Ackordanalys med beteckningar
 - Kromaatiska ackord, fill- ackord
- Dissonerade intervalls upplösningar
- Att skriva en bakgrundssats med fyr- och femklanger
 - Jämn stämföring
 - Motrörelsens princip
 - Melodiskt inharmoniska situationer
- Melodins förhållande till ackordet
 - Ackord-, extra toner, inharmoniska och melodiskt inharmoniska toner

- Slag och betoning
 - Huvudslag och andra betoningar
 - Polyrytmisk sekvens
- Frasering
 - Triolindelning
 - Fraseringsbeteckningar (punkt, streck, accenter)
- Ackordfrämmande toner
 - Ackordfrämmande toner utan betoning
 - Ackordfrämmande toner på slaget (förlängning och appogiatura)
 - Förlängda upplösningar (gambiatta och escapé)
 - Orgelpunkt och ostinato
- Melodiskrivning
 - Treklangens toner och ledtoner (guide tones)
- Harmonisering
 - Tonarter
 - Tonala centrum
 - Ackordrytm
 - Kadenser
- Sektionssats
- Allmän arbetsordning (skal-analys)
- Steg-analys (ackordfrämmande toner)
- Tvåstämmig, terser och sexter
- Trestämmig, primärkaraktärer
- Fyrstämmig, sekundärkaraktärers ersättning (8->9)
- Obligato
- Backgrounds
- Pop-jazz-musikens vanligaste instrument, omfång och transponering

NIVÅPRESTATION

Utvärderingen kan innehålla skriftliga prov. Alternativt kan kursen avläggas genom övningsuppgifter kring olika delområden (kollegiet definierar antalet övningsuppgifter), egna kompositioner och arrangemang t.ex för big band, kör eller orkester eller en kombination av dessa. Uppförandena kan spelas in, då gör eleven tillsammans med sin lärare en plan på i vilken form det förverkligas.

Eleven utvärderar sitt eget lärande.

Fördjupade studier i musikhistoria

Målsättningar

Vi bekantar oss med pop-jazz-musikens historia. Vi utvidgar kunskaperna djupare än under grundstudierna. Vi gör också konsertbesök om möjligt.

- eleven får en uppfattning om jazzens (1920-talets början) och rockens (från 1950-talet) natur och utveckling ända till 2000-talet. Eleven lär sig att placera musikexempel i rätt genre och tidsperiod.
- lär känna de viktigaste representanterna i dessa musikstilar

Innehåll

- Jazz
 - 1920-talet (New Orleans-Chicago-New York), "hot", "dixieland", "The Jazz Age",
 - 1930-talet (swing)
 - big band, dirigenter, arrangörer, solister, sångare
 - 1940-talet (bebop, cool), mindre ensembler, virtuositet, konst, sociologi, krig, skivinspelningsstrejk, publikbortfall, erkännande
 - 1950-talet (hardbop, souljazz, west coast) m.m.
 - 1960-talet (modal, free, avantgarde, Chicago AACM), sociologi, politik
 - 1970-talet (fusion, modern mainstream), - elektrisk, rock, dans, etno
 - 1980/90-talen (harmolodisk musik, no wave, NY noise, postmodern)
 - 2000-talet, kombinationer
- Rock
 - 1950-talet (rock'n roll, R&B), – ungdomskultur, urbanisering, USA:s underhållningsindustri
 - svart och vitt smälter ihop
 - 1960-talet (pop, R&B, folk/country-rock, progressive, soul), tonårsliv, musikindustri, producentskap, media, populärkultur, britterna, roots, konst, samhällsmedvetenhet
 - 1970-talet (heavy, disco, funk, fusion, singer/songwriters, glam, reggae, punk, new wave)
 - bluestradition, konst, dansmoment, songwriter, olika influenser och fusioner, teater, studioteknik, mammutsjuka, uppror
 - 1980-talet (dance, etno, indie, speedmetal), dans, produktutveckling, produktionspolitik, internationalism, olika musikkulturer, tvärkonstnärlighet, alternativ
 - 1990-talet (grunge, funk metal, hiphop, alternative)
 - 2000-talet

NIVÅPRESTATION

Läraren bedömer elevens kunskapsnivå. Till nivåprovet hör också ett eget föredrag samt ett prov som kan innehålla både skriftliga uppgifter och ett lyssningsprov. Eleven utvärderar själv sitt lärande

MUSIKORD

a tempo = återgång till det ursprungliga tempot
accelerando (acc.) = tilltagande hastighet
adagio = långsamt
agogik = små rytmiska skiftningar i uppförandet
ad lib. = fritt, improviserat
aksent = betoning
al coda = till coda
al fine = till fine
alla breve 2/2 = man räknar halvnöter
alla marcia = i marschstil
allegretto = ganska snabbt
allegro = snabbt
andante = lugnt gående
andantino = lätt gående
arco = med stråken
arpeggio = brutet ackord (ackordets toner spelas efter varandra)
artikulation = sätt att spela
assai = mycket
basklav = f-klav
break = ("break") uppehåll
brevis = dubbelhelnot
cantabile = sjungande
chorus = refräng eller grundmelodi för ett jazzstycke. Även en effektapparat.
coda = svans, slutdel
con brio = med fart
con fuoco = eldigt
con moto = rörligt
con rep. = med repris
crescendo (cresc.) tilltagande tonstyrka
Da capo al Fine (D.C.) = från början
dal segno (D.S.) = i reprisen återvänder vi till dal segno-tecknet och sedan till slut
decrescendo = avtagande tonstyrka
diatoninen = enligt oförändrad 7-toners skala
diktat = kort transkriptionsuppgift av läraren
14
diminuendo (dim.) avtagande tonstyrka
dissonans = missljud (motsats till konsonans)
dolce = ljuvt, mjukt
dominant = dur- eller molltonartens 5:te ton (V steg)
duo = speciell indelning i två
dynamik = skiftningar i tonstyrkan effekt = inverkan på klang
enharmonisk = samma tonhöjd betecknat på två olika sätt, t.ex. cis och des (fungerar endast på tempererade instrument)
espressivo = uttrycksfullt, känslösamt
even eights = jämna (inte trioliserade) åttondelar
f = forte starkt
fade out = låten slutar genom att tona bort
fermat = hållplats (förlänger not eller paus)
fine = slut

fras = fras, del av melodi
ff = fortissimo, mycket starkt
fff = forte fortissimo, mycket starkt
glissando = glidande (från en tonhöjd till en annan)
grave, largo = mycket långsamt
grazioso = graciöst
intervalli = avstånd mellan två toner
slag = del av pulsen, betoning
ledton = Durtonartens och harmoniska och melodiska molltinartens 7:nde ton
kadenssi = avslutande ackordföljd (t.ex. I IV V I)
kyrkotonarter = modala skalor
upptakt = ofullständig takt i början
triolisering = fraseringsstil i t.ex. swing
konsonans = välljud
kromatisk = tonföljd med på varandra följande halva tonsteg
omvändning = ackordets omvändning
legato = bundet
lento, adagio = långsamt
loco (efter den förra) = återgår till det ursprungliga oktavläget
M.M. = Mälzels metronom, slag i minuten, t.ex. M.M. = 60
maestoso = festligt
marcato = markerat
meno = mindre
mf = mezzoforte, ganska starkt
15
modal = grundar sig på modala skalor
moderato = måttligt (mellan andante och allegretto)
modulation = byte av tonart (mitt i stycket)
molto = mycket
mosso = rörligt
mp = mezzopiano, ganska svagt
N.C. = no chords, inga ackord
non troppo = inte för mycket
notation = notskrift
nyans = skiftning, gäller i allmänhet tonstyrka
on cue = vi fortsätter framåt
ostinato = upprepade ackompanjerande melodier eller rytm
ottava alta / bassa = spelas en oktav högre eller lägre
p = piano svagt
piú = mera
pizzicato = knäppande
poco a poco = småningom
poco = lite
polyfonia = flerstämmig
portato = non legato, obundet, (mellan legato och staccato)
pp = pianissimo, mycket svagt
ppp = piano pianissimo, mycket svagt
presto = mycket snabbt
prima vista = från första påseende, utan att öva före
huvudtonart = tonarten som kompositionen börjar i och oftast slutar i

riff = några tacters upprepande mönster
parallella tonarter = dur och moll med samma förtecken (t.ex. C-dur och a-moll)
risoluto = bestämt
ritardando (rit.) = avtagande hastighet
ritenuto, rallentando (rit., rall.) = avtagande hastighet
rubato = fri rytmbehandling (tillåter skiftningar i tempo)
scherzando = lekfullt
sekvens = upprepning av samma meloditema på olika tonhöjd
senza rep. = utan repris
sempre = alltid
sf, sfz (sforzando, sforzato) = plötslig betoning
simile = på samma sätt
solfa = solfège, tonträffning
sostenuto, tenuto = utdraget
staccato = kort, spetsigt
stämma = en del ur partituren för ett enskilt instrument
16
stringendo (string.) = tilltagande hastighet
subdominant = dur- eller molltonartens 4:de ton (IV steget)
subito = plötsligt
fras = del av melodi/tema
tacet = paus
tempo = hastighet
tempo primo (tempo 1) = återgång till ursprungliga tempot
tonika = grundton, dur- och molltonartens första ton (I steg)
tranquillo = lugnt
transkription = notation av klingande musik
transponering = att flytta en melodi (ackord) till en annan tonart
tremolo = vibrering
trill (tr) = drill, turvis upprepning av två närbelägna toner
triol = notens indelning i tre
tritonus = överstigande kvart, förminskad kvint
tutti = alla spelar
unisono = sång eller spel enstämmigt eller i oktaver
vamp = flera ggr upprepade repris
vibrato = vibrerat, skriftning i tonhöjd
vivace = snabbt, livligt
vivacissimo, prestissimo = så snabbt som möjligt
x-times = upprepas x ggr (ingen överenskommelse på förhand om antalet)